

SHAXS OG'ISHGAN AXLOQNING PSIXODIAGNOSTIKASI

Otamirzayeva Shohida

Andijon davlat universiteti

Ijtimoiy iqtisodiyot Pedagogika psixologiya 402 guruh talabasi

Sulaymonova Toxtaxon Gaynazarova

Umumiy psixologiya kafedrası dotsenti.

ANNOTATSIYA: Ushbu maqolada shaxs og'ishgan xulqi haqida ma'lumotlar berilgan. Shaxs og'ishgan axloqining psixodiagnostikasiga alohida urg'u berilgan. Shaxsning og'ishgan xulqi bu umumqabul qilingan yoki rasman o'rnatilgan ijtimoiy me'yorlarga mos tushmaydigan axloqiy sifatleri va uning turli ko'rinishlarida namoyon bo'lishi yoritilgan .

KALIT SO'ZLAR: Og'ishgan xulq, tahlillar, ilmiy tasavvurlar, raqobat - reaksiya, axloq, anomal, me'yoriy, sog'liq - kasallik oldi - kasallik, psixologik va patalogik axloq.

Shaxsning o'g'ishgan axloqiy holatini aniqlash uchun psixodiagnostika usullari mavjud. Bu usullar arasida o'z-o'zini his qilish so'rovnomasi, psixologik testlar, intervyu va boshqa psixodiagnostik vositalar kiritiladi. Psixodiagnostika natijalaridan kelib chiqadigan ma'lumotlar shaxsning psixologik holati va muammosini tushuntirishda yordam berishi mumkin. Bazilarining qo'llab-quvvatlashi uchun bu usullar psixolog yoki terapevt bilan muloqot qilish kerak bo'ladi.

Shaxsning o'g'ishgan axloqi va psixologik holati haqida ma'lumotlar olish uchun, psixodiagnostik usullardan foydalanish kerak bo'ladi. Bu usullar psixologik testlar, muloqotlar va boshqa psixodiagnostik vositalardan iborat bo'lishi mumkin. Psixodiagnostika natijalari, shaxsga o'zining o'g'ishgan axloqiy holatini, psixologik qobiliyatlarini, muammolarini va yordam talablari to'g'risidagi ma'lumotlarni ta'minlashda yordam beradi. Bu ma'lumotlar, shaxsga yordam berish uchun muhim bo'lib, psixologik yoki terapevtlik masalalarni yechishda yordam beradi. Bunday usullar bilan tanishish va ularni qo'llash uchun yordamga ehtiyot bo'lgan malumot olish uchun psixolog yoki terapevt bilan muloqot qilish tavsiya etiladi.

Shaxsning o'g'ishgan axloqi va psixologik holati haqida ko'proq ma'lumot olish uchun quyidagi yo'llarni topish yordam beradi:

1. Psixodiagnostik usullar va vositalar: Psixodiagnostik usullar, muloqotlar, testlar, va boshqa tahlillar orqali shaxsning psixologik holatini aniqlashda yordam beradi. Bu tahlillar, shaxsning xayoliy muammosi, his-tuyg'ulari, odamlar bilan o'zaro munosabatlari va boshqalar orasidagi aloqalarni tushuntirishi mumkin.
2. Psixologik testlar va muloqotlar: Psixologik testlar va muloqotlar, shaxsga oid axloqiy muammolarni, qobiliyatlarini, xususiyatlarni, va yordam talablari to'g'risidagi ma'lumotlarni aniqlashda yordam beradi. Bu testlar va muloqotlar psixolog yoki terapevt tomonidan olib boriladi va natijalariga asosan maslahatlar beriladi.
3. Tarjimonlik va muloqotlar: Shaxsning o'zining o'g'ishgan axloqiy holatini aniqlash uchun muloqotlar, tarjimonlik usullar orqali olib boriladi. Bu muloqotlar, shaxsning o'zining hayotiy holati, muammolar, qiziqishlari va xayoliy ko'rsatgichlari haqida ko'proq ma'lumot berishga yordam beradi.
4. Psixologik qo'llab-quvvatlash va dasturlar: Psixologik qo'llab-quvvatlash va dasturlar, shaxsga o'zini tushunishda, muammolarni hal qilishda va shaxsni o'zini rivojlantirishda yordam beradi.

5. Yuridik yordam: Agar shaxsga psixologik yordam kerak bo'lsa, psixolog yoki terapevt bilan bog'lanish juda muhimdir. Ular, shaxsning holatini tahlil qilish, muammolarni aniqlash va yordam bermakda yordam berishi mumkin.

Shuningdek, shaxsning yaqinlarining qo'llab-quvvatlashi va murojaat qilish ko'rsatkichlarini hisobga olgan holda, qo'llab-quvvatlash tizimlaridan va xizmatlardan foydalanish muhim bo'ladi.

"Axloq" tushunchasining barcha ko'rib chiqilgan tavsifnomalari uning shaxsning faoliyat jarayonlaridagi turli ko'rinishlarida ham to'la ma'noda farqlana oladi. Biz pedagogika va psixologiya mutaxasislari tomonidan amalga oshiriladigan jarayonlar asosan "Og'ishgan xulq" tushunchasi bilan bog'liq bo'lgan jarayondir. Biz uchun muhim bo'lgan "shaxsning og'ishgan xulqi" tushunchasini ta'riflashga o'tishdan oldin biz psixologik va pedagogik jarayonlarni ham amaliy faoliyatda o'rganishimiz lozim. Ayrim mutaxasislar tomonidan va pedagogik, psixologik fanlarda quyudagi ko'rinishlari tavsiflangan:

Mutaxasislarmizdan J.Godfruaning e'tirozi xar bir aytilayotgan fikr o'zini mantiqiy va asosli fikrlariga dalillariga ega bo'lishi kerak yani biz "Qanday axloqni me'yoriy deb hisoblash mumkin" degan savol inson axloqini,shu jumladan, og'ishgan xulqni tushuntirish uchun markaziy asos sifatida etirof etdi. Ammo taniqli mutaxasislarimiz ham "Anomal" axloq tushunchasining ma'nosiga qat'iy ta'rif berish murakkab, ular orasidagi chegara esa o'ta noaniq haqiqatlarga asoslanadi degan xulosa kelishdi Shunga qaramay, bugungi kunda ilmda va kundalik turmush faoliyatimizda ushbu tushunchalar birgalikda foydalaniladi. Bunda normal axloq atamasi ostida, qoidadagidek, og'riqli va taqiqlangan xatti xarakterlar bilan bog'liq bo'lmagan, shu bilan birgalikda, ko'pchilik odamlar uchun xarakterli bo'lgan me'yoriy-ma'qullangan axloq tushuniladi.

Shu o'rinda biz avvallo meyor tushunchsiga o'z tarifimizni keltirib o'tsak, mavjud jamiyatdagi vaziyat bizni meyor tushuncha va tarifini tavsifini keltirishimizda bir muncha qarshiliklarga uchraymiz. "Me'yoriy" deb qat'iy mazmunda ushbu soxa yoki bir fanda ayni vaqtda qabul qilingan me'yor va mezonlarga muvofiq keluvchi barcha narsa hisoblanadi. Me'yorlarni qattiy belgilash va olish usullarini ko'pincha mezon deb ataymiz. Tushunchalarni izohlashning turli ko'rinishlarini muhim belgilarinijratib o'tadi. Shaxsning og'ishgan xulqining shunday maxsus xususiyatlarini ajratish maqsadga muvofiqki, u bizga bu xulqni boshqa fenomenlardan farqlashda, shuningdek, aniq bir odamda uning mavjudligi hamda dinamikasini aniqlash zarurati sifatida yordam berishi kerak. Shu o'rinda shuni malum qilamizki mavjud va aniqlangan tushuncha va kelyirilgan tariflardan biz quyudagi qarashlarni sizga taqdim etishni lozim deb bildik.

Shuningdek bu Shaxs va uning og'ishgan xulqini quyudagi tarifda keltirib o'tamiz - bu umumqabul qilingan yoki rasman o'rnatilgan ijtimoiy me'yorlarga mos tushmaydigan axloq. Xulosa qilib aytganda, bu mavjud xatti-harakat, mavjud qonunlar, vazifalar, qoidalar, an'analar va ijtimoiy buyruqlarga mos tushmasligi yoki aslidan o'zgacha ifodalanishi mimkin? .

Bola shaxsidagi Deviant va deviatsiya tushunchalari axloqni me'yoriy ortiq yoki me'yordanko'p og'ishgan axloqiy xususiyat sifatida aniqlaganda quyudagilarni esda saqlash kerakki, xar bir ijtimoiy me'yorlar o'zgarishi va takrorlamas bolishini. Bu, o'z navbatida, biz pedagog va psixologlardan boy tajribani talab qiladi. Shubhasiz, deviant axloq - bu har qanday me'yorlarni emas, balki ushbu jamiyat uchun va ayni shu vaqtda birmuncha muqim bo'lgan ijtimoiy me'yorlarnigina buzilishi bilan tavsiflanadigan hodisadir.

Shaxsning va deviant xatti xarakati va axloqiy ko'rinishlari , uning namoyon bo'lishidagi muhim jarayonlarni boshqa bir odamlar tomonidan ijobiy yoki salbiy baholanishini ko'rishimiz mumkin. Salbiy yoki ijobiy baho jamoatchilikning turli muhokamalari yoki ijtimoiy cheklovlarga , shu jumladan, jinoiy yoki aksinchama'muriy jazo shakli ko'rinishida namoyon bo'lishi mumkin. Dastavval, sanksiyalar istalmagan axloqning oldini olish vazifasini bajaradi.

Masalan, jazo muddatini o'tab, "me'yoriy" tushunchasini anglagan va hayotga qaytgan odamning moslashuvdagi qiyinchiliklarida biz bu xolatni yaqol ko'rishimiz mumkin. Insonning mavjud xatti harakatlarini tuzatish orqali yangi hayot boshlashga intilishi, extiyojlarini ortishi ko'pincha atrofdagi mavjud odamlarning yoki jamiyatning ishonmasligi, ularni rad etilishlari natijasida tubdan o'zgaradi. Deviant (giyohvand, jinoyatchi, o'z-o'zini o'ldirmoqchi va h.k.) tamg'asi sekin-asta deviant barobarlikni (o'z-o'zini qis qilishni) shakllantiradi. Shunday qilib, axmoqona shuxrat xavfli yakkalanishni kuchaytiradi, ijobiy o'zgarishlarga to'sqinlik qiladi va deviant axloqning takrorlanishini chaqiradi.

Og'ishgan xulqning xususiyatlariga to'xtaladigan bo'lsak bu shaxsning o'zi yoki atrofdagilarga ahamiyatli tarzda hayot sifatini pasaytirgan holda real zarar keltirishi hisoblanadi. Bu esa quyudagi holatlarda namoyon bo'ladi

- > Mavjud tartibning noturg'unligi,
- > Ma'naviy va moddiy zarar keltirish,
- > Jismoniy zo'rlik va dard-alam yetkazish,
- > Sog'lig'ining yomonlashishi bo'lishi mumkin.

Deviant axloq o'zining eng keyingi ko'rinishlarida shaxs va uning atrofdagilari uchun bevosita xavf tug'diradi, masalan, suitsidal axloq, zo'ravonlik jinoyatlari, "og'ir" giyohvand moddalar iste'mol qilish. Zararning psixologik markeri o'sha odamning o'zi yoki uning atrofdagilarning aziyat chekishidir.

Xulosa o'mida shuni aytishimiz mumkinki deviant xulqning yoki og'ishgan xulqning xar qanday ko'rinishiga moyil bo'lgan shaxslar jamiyatni tubdan yangilashni maqsad qiladilar, bu esa og'ishgan xulqning xususiyatlaridan biri bo'lgan jamiyat meyorlariga zid xatti-harakatlarda namoyon bo'ladi. Ana u endi tibbiy me'yorlar chegarasida ko'rib chiqiladi. U garchi mutaxassislar tomonidan kassalik yoki patologik xususiyatga ega deb qaralsa ham aslini olganda psixik kasalliklarning patologik holat bilan tenglashtiriloqda bunga sabba ruhiy buzulishlar va ruhiy tazyiqlar sabab bo'ladi. Psixik parokandalik holida psixik kasal odamning patologik axloqiga o'rin bor.

Shu o'rinda patologik axloqning turli ko'rinishlarini ham keltirib o'tsak tibbiy me'yordan og'ish-birinchii darajasi tibbiy aralashuvni talab qilmaydi. Bunday toifadagi insonlarga belgilangan mutaxassislar yani psixiatr o'z yordamini bera oladi agarki inson o'zida istak va xoxish bo'lsa. masalan, psixik kasallarning deviant axloqi alohida sifati va xatti xarakat sifatida o'rganiladi. Patologik axloq kasallik holati ta'siri ostida shaxsning o'z harakatlarini anglash va nazorat qilish qobiliyati ahamiyatli tarzda pasayishini nazarda tutadi.

Bugungi kunda yuqorida aytilgan keltirilgan fikrlar ayni damda jamiyatimizda kezib yurupty ularni tuzatish va kelib chiqaruvchi oqibatlarini oldini olish uchun barcha mutaxassislar birgalikda xarakat qila olishimiz lozim. Shunday qilib, og'ishgan xulqli shaxs "sog'liq - kasallik oldi - kasallik" psixopatologik o'qida istalgan joyni egallashi mumkin. Shuning uchun ham jamiyat qonun qoidalari biz mutaxassislarga mana shunday meyorlarni anglash va ijobiy hal etish masalasini dolzarb masala ekanligini takidlamaqda.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Porter M. Mejdunarodnaya konkurensiya. - M., Mejdunarodnbnie otnosheniya,
2. Migranyan A.A. «Teoreticheskie aspektbi formirovaniya konkurentosposobnbix klasterov».
3. Kamolova, A. O. Q. (2023). Pedagoglik kasbi boshqa hamma kasblarning poydevoridir. Science and Education, 4(5), 988-992.
4. Aiping L.P. Cluster Centre Principalso perceptions of t'e implementation of t'e School Clustering System in Namibia (Unpublished Masters T'esis). R'odes University, - Sout' Africa: 2007

5. Kamolova, A., & Ergasheva, G. S. Q. (2022). Yosh avlodni tarbiyalashda xalq pedagogikasini manbalarining o'rganishning o'rganishning ilmiy-nazariy asoslari. Science and Education, 3(12), 590-592.
6. Nishonova, M. Y., & Kamolova, A. O. (2021). O'SMIRLARGA HUQUQIY BILIM BERISHDA KEYS STADI TEXNOLOGIYASIDAN FOYDALANISH. Экономика и социум, (8 (87)), 42-45.
7. Azizxodjaeva N.N. Voprosq podgotovki uchitelya v sisteme neprerqvnogo pedagogicheskogo obrazovaniya. -T.: TGPI, 1995. -64 s.
8. Kamolova, A. O. Q., & Husaynova, S. I. (2023). O'smirlar o'rtasida axloqsizlikni oldini olishda pedagogik faoliyatning o'ziga xos xususiyatlari. Science and Education, 4(2), 969-972.
9. Muslimov N.A. Bo'lajak kasb ta'limi o'qituvchisini kasbiy shakllantirish. -Toshkent: Fan, 2004. - 130 b.
10. Nishonova, M. Y., & Kamolova, A. O. (2021). USING CASE STADE TECHNOLOGY IN LEGAL EDUCATION FOR TEENAGERS. Экономика и социум, (8), 42-45.
11. Internet-resurs: <http://www.krsu.edu.kg/vestnik/v3/a15.html>
12. Bannayev, M. S. (2022). O'zbeksitonda psixologik diagnostika va psixologik korreksion faoliyatni amalga oshirishdagi muammolar va yechimlar. Science and Education, 3(6), 701-703
13. МАКТАБ ПСИХОЛОГИНИНГ НИЗОЛИ ВАЗИЯТЛАРДАГИ ПСИХОКОРРЕКЦИОН ФАОЛИЯТИ ХУСУСИЯТЛАРИ Г.Р.Тожибоева Тошкент 2018